

HOUSE OF LEAVES

MARK Z. DANIELEWSKI

a novel

Arthur Wortmann

God is een huis

Een lezing van
Het kaartenhuis
van Mark Danielewski
2000

Noem me roekeloos of gewoon nieuwsgierig, horen we hem mompelen als hij zijn pijnlijke voeten in een paar laarzen schuift. 'Maar een beetje rondkijken kan geen kwaad.'

Zonder omhaal doet hij de deur van het slot en glipt over de drempel met alleen een Hi8, een MagLite en zijn 35 mm Nikon bij zich. Het commentaar dat hij ons verschaft blijft heel spaarzaam: 'Koud. Kolere, ijskoud! Muren zijn donker. Net als kastruimte boven.' In enkele seconden is hij bij het einde. De gang kan niet veel meer dan twintig meter lang zijn. 'Dat is het. Verder niks. Niks bijzonders. Daar hebben Karen en ik nou ruzie over lopen maken.' Maar als Navidson zich omdraait ontdekt hij plotseling een nieuwe deuropening aan de rechterkant. Die was er eerst niet.

Als er één literair genre is waarin de architectuur onbetwist een

Call me impetuous or just curious, we hear him mutter as he shoves his sore feet into a pair of boots. 'But a little look around isn't going to do any harm.'

Without ceremony, he unlocks the door and slips across the threshold with only a Hi 8, a MagLite and his 35 mm Nikon. The commentary he provides us remains very spare: 'Cold. Wow, really cold! Walls are dark. Similar to the closet space upstairs.' Within a few seconds he reaches the end. The hallway cannot be more than seventy feet long. 'That's it. Nothing else. No big deal. Over this Karen and I have been fighting.' Except as Navidson swings around, he suddenly discovers a new doorway to the right. It was not there before.

If there is one genre of literature in which architecture indisputably plays a leading role, it is the gothic

hoofdrol speelt, dan is het wel de gotische roman. Het genre, zich afspelend in macabere bouwsels, vestigde zijn reputatie in de late achttiende en negentiende eeuw, toen het paranormale en het duivelse graag geziene gasten waren in literaire kringen. Tegenwoordig is het griezelhuis vooral een kermisattractie. Verhalen over begeesterde huizen staan bij de afdeling 'spanning', voor de in culturele ontwikkeling ietwat achtergebleven lezers, of op de plank met jeugdliteratuur. Willem Wilmink dichtte dertig jaar

Arthur Wortmann

God is a House

A discussion of
Mark Danielewski's
House of Leaves
2000

novel. Set in sinister edifices, the genre established its reputation in the late eighteenth and the nineteenth century, when the paranormal and the diabolical were common literary themes. Today, the house of horrors is chiefly a fairground attraction. Stories about haunted houses are shelved next to thrillers, for culturally less advanced readers, or with children's books. Thirty years ago, in the poem *Oude Huizen* (Old Houses), the Dutch children's writer Willem Wilmink wrote:

geleden in *Oude Huizen*: 'Weet je wat raar is en ook fijn? / om in een heel oud huis te zijn. / Met plekjes die nog niemand kent/ en waar jijzelf de baas van bent. / Boven een ladder zie je dan/ ineens een luik dat open kan. / Daar is de zolder: je bent vlak/ onder de pannen van het dak. / En op die zolder is geruis/ geritsel van het oude huis. / Dat zijn die dikke balken daar/ kunnen die praten met elkaar?' Het oude huis met verborgen ruimten en onheilspellende geluiden is spannend, maar niet angstaanjagend. Leuk voor kinderen. Verder gelooft niemand meer in spookhuizen. Of toch? In 2000 was er opeens weer een boek dat een 'unheimlich' huis als onderwerp had – het monumentale *House of Leaves* van Mark Danielewski, in het Nederlands vertaald als *Het kaartenhuis* – en dat alom juichend werd ontvangen.

Kenmerkend voor het huis dat centraal staat in *House of*

You know what's strange and can make you smile? / To be in an old, old house a while / With places no-one else has found / Where you're the only boss around. / You climb a ladder and open wide / A secret door to the other side. / There's the attic; above your head / Is the roof of the house with its tiles of red. And in the attic you hear a squeak / As that old house begins to creak. / The sound comes from those heavy beams / They talk among themselves, it seems.¹ The old house, with its secret rooms and spooky noises, is exciting but not truly frightening.

1. The original Dutch reads: 'Weet je wat raar is en ook fijn? / om in een heel oud huis te zijn. / Met plekjes die nog niemand kent / en waar jijzelf de baas van bent. / Boven een ladder zie je dan / ineens een luik dat open kan. / Daar is de zolder: je bent vlak / onder de pannen van het dak. / En op die zolder is geruis / geritsel van het oude huis. / Dat zijn die dikke balken daar: / kunnen die praten met elkaar?'

Leaves is dat het groter is dan een normaal huis, aanzienlijk groter, zo groot zelfs dat het voorstelingsvermogen van zijn bewoners te boven gaat. Dat zien we vaker in de geschiedenis van het genre. Het is een kenmerk waar de film dankbaar gebruik van maakt: het ruimtelijke karakter van het te grote huis vereist exploraties die met veel drama in beeld te brengen zijn. Denk aan Stanley Kubricks *The Shining* (1980), naar een boek van Stephen King, met de 7-jarige Danny die op zijn skelter door het lege Overland Hotel rijdt, zijn woonplaats voor het zes maanden lange winterseizoen, of, recenter, Terry Gilliams *Tideland* (2005), naar een novelle van Mitch Cullin (die wel een 'modern gothic version' van *Alice in Wonderland* is genoemd), waarin de 11-jarige Jeliza-Rose een droomwereld ontdekt op de zolder van het bouwvallige huis op de Texaanse prairie waar ze met haar drugs-

verslaafde vader is gaan wonen na de dood van haar moeder. Unheimliche huizen zijn huizen waarin men zich verliest, de weg kwijtraakt, letterlijk of figuurlijk.

House of Leaves was de debuutroman van Danielewski, waaraan hij tien jaar had gewerkt. Het boek laat zich niet zomaar samenvatten. Een drugs- en seksverslaafde medewerker van een tatooshop, Johnny Truant, ontfermt zich over de nalatenschap van de buurman van een vriend, een vervulde, blinde kluisenaar, genaamd Zampanò. Hij vindt een geschreven manuscript – gedictieerd aan vrijwilligers – over nota bene een film, getiteld *The Navidson Record*, die de blinde man nooit kan hebben gezien en die bovendien, voor zover Truant kan nagaan, niet echt bestaat. Zampanò blijkt er evenwel een enorme hoeveelheid informatie over hebben weten te verzamelen. *The Navidson Record*

handelt volgens die informatie over het afgelegen huis waarin de persfotograaf Will Navidson en zijn vrouw Karen, met hun kinderen Chad en Daisy (8 en 5 jaar oud), kwamen te wonen in een poging hun huwelijk te redden. Op een goede dag blijkt het huis van binnen groter te zijn dan van buiten. Er ontstaan spontaan nieuwe ruimten, eerst een muurkast in de ouderslaapkamer, daarna een gang in de woonkamer. En Navidson begint het onverklaarbare verschijnsel te filmen. Hij hangt camera's in het huis en gaat – alleen, of met hulp van anderen – op onderzoek uit in de nieuwe ruimten, die onvoorstelbaar groot blijken te zijn. Daarbij worden alle ervaringen op film vastgelegd.

De studie van Zampanò is een nauwgezette beschrijving van de vele filmfragmenten, de familie-spanningen die de nieuwe situatie oplevert en alle commentaren die op Navidsons uiteindelijke

Fun for children, but these days, no-one else believes in ghosts. Or do they? In 2000, critics raved about a new book telling the tale of an *unheimlich*, uncanny house – Mark Z. Danielewski's monumental *House of Leaves*.

The peculiar thing about the house at the heart of *House of Leaves* is that it is larger than an ordinary house, considerably larger, so large in fact that it beggars the imagination of the people who live within its walls. This is a recurring theme in the genre, which filmmakers in particular have eagerly exploited; the extra spaces in such a house demand to be explored, creating opportunities for great visual drama. Take Stanley Kubrick's *The Shining* (1980), based on a book by Stephen King, in which seven-year-old Danny rides his tricycle through the Overland Hotel, his home for the six-

month winter season. A more recent example is Terry Gilliam's *Tideland* (2005), adapted from a novel by Mitch Cullin (dubbed a 'modern gothic version' of *Alice in Wonderland*), in which eleven-year-old Jeliza-Rose discovers a dream world in the attic of the ramshackle house on the Texas prairie where she has come to live with her father, a drug addict, following her mother's death. A house that is *unheimlich* is a house where you lose yourself, lose your way, literally or figuratively.

House of Leaves was Danielewski's debut novel, the product of ten years' labour, and it defies easy summary. Johnny Truant, who works at a tattoo shop and is addicted to drugs and sex, takes responsibility for the legacy of his friend's neighbour Zampanò, a blind, seedy recluse. He finds a hand-written manuscript (dictated to volunteers)

about – of all things – a film, *The Navidson Record*, which the blind man could never have seen and which, as far as Truant can tell, does not really exist. Nonetheless, Zampanò turns out to have amassed an enormous amount of information about it. According to that information, *The Navidson Record* is about a house in the country where the photojournalist Will Navidson and his wife Karen settle with their children Chad and Daisy (aged eight and five) in an attempt to save their marriage. One day, they discover that the house is larger on the inside than it is on the outside. New spaces spontaneously appear: first a cupboard in the master bedroom, then a hallway off the living room. Navidson begins to film this inexplicable phenomenon. He mounts cameras throughout the house and – sometimes alone,

documentaire zouden zijn gevolgd – een studie, wemelend van de voetnoten. Truant, die poogt dat manuscript te ordenen en publicabel te maken, voegt er zijn eigen belevenissen en noten aan toe. Aangezien hij tijdens dat proces krankzinnig wordt, zijn deze toevoegingen niet altijd even ter zake doende. En dan is er nog een (fictieve) uitgever die commentaar toevoegt.

Nadenken over de rol van de architectuur in *House of Leaves* betekent achteraan aansluiten in de rij. Niet zozeer omdat er al zo veel over het boek is gepubliceerd, maar vooral omdat elk denkbaar commentaar al door Danielewski in het boek is geïncorporeerd, in de vorm van de eindeloze reeks reacties op de film die door Zampanò worden gesignaleerd en de talloze noten die hij aanbrengt – die onder andere verwijzen naar Palladio, Christian Norberg-

Schulz, Kevin Lynch en Gaston Bachelard. Bij de talloze andere thema's die ter sprake komen blijkt eenzelfde geïnformeerde bronnenselectie. Even vaak, echter, zijn de bronnen niet werkelijk bestaand, maar door Danielewski bedacht omdat ze in het verhaal van pas komen. Danielewski's boek is een echte postmoderne roman, waarin de lessen van Jacques Derrida in praktijk zijn gebracht. Danielewski heeft geen verhaal geschreven, maar een spel van commentaren. En hij heeft er gelijk een layout bij bedacht. De labyrintische structuur van het boek, en het al even labyrintische huis, krijgen een pendant in de typografie, die af en toe uiterst experimenteel is, met tekst die zich verdicht of verdunt, gespiegeld wordt of van oriëntatie wisselt. Door het hele boek, ruim 700 pagina's lang, is het woord 'huis' consequent blauw gedrukt, als was het een hyperlink. Een

hyperlink naar wáár, dat is een vraag die zich opdringt...

Al deze elementen hebben van het boek een instant-hype gemaakt toen het verscheen, maar soms ook kritiek opgeleverd. Ergens is dat wel begrijpelijk. Dit is geen boek voor wie een spannend verhaal wil lezen. Dit is in eerste instantie een boek voor wie genieten wil van de constructie van het verhaal. Daarmee is het, ondanks de thematiek van het spookhuis, nooit verontrustend. De gebeurtenissen worden steeds gerelativeerd door het commentaar. Een ongetwijfeld is dit ook de reden dat dit spookhuisverhaal een breder publiek dan de horrorlezer heeft weten te vinden: dit is literaire avant-garde, een experiment van een gefocuste schrijver. Het is het ultieme zelfreferentiële boek, ben je geneigd te denken. Of, in de termen van Derrida: er is geen 'hors d'oeuvre'.

De ironie wil echter dat juist

sometimes with others – explores the new rooms, which turn out to be unimaginably large. All of these experiences are captured on film.

Zampanò's study is a meticulous description of the many fragments that make up the film, the family tensions created by the new situation, and the reams of commentary that supposedly followed Navidson's finished documentary. It is crammed with footnotes. Truant, who attempts to tidy up the manuscript and prepare it for publication, adds further notes, describing his own experiences. He loses his mind in the process, so these interpolations are not always entirely relevant. On top of all this, there is an editor (also fictional) who inserts comments.

Reflecting on the role of architecture in *House of Leaves* means joining a long queue. This is not because so much has already been

published about the book, but primarily because Danielewski included every conceivable commentary in the novel itself, in the form of the endless series of responses to the film that are cited by Zampanò, as well as Zampanò's own innumerable notes, which muster such authorities as Palladio, Christian Norberg-Schulz, Kevin Lynch and Gaston Bachelard. The sources selected in connection with the novel's countless other themes show similar erudition, although just as often they are non-existent works invented by Danielewski for purely narrative reasons. Danielewski's book is a true post-modern novel, which puts Jacques Derrida's lessons into practice. What Danielewski has produced is not a story, but an interplay of commentaries. What is more, he has created a layout to go with it. The labyrinthine structure of the

book, and the equally labyrinthine house, have their counterpart in the book's typography, which is at times experimental in the extreme, with passages rotated or mirror-imaged, crowded together or splayed apart. Through the book's 700-plus pages, the word 'house' is consistently printed in blue, as if it were a hyperlink. And you find yourself wondering: a hyperlink to where?

The combination of these elements made the novel an instant hype when it appeared, but it was also criticised. In a way this is understandable. If you are looking for a page-turner, this is not the book for you. It is above all a book for those who can relish the structure of the story. Despite the haunted house theme, it is never truly unsettling. The events are always put back into perspective by the commentary. Without a doubt, that is also the reason this

Terry Gilliam, *Tideland*, 2005

dit boek van Danielewski zwaar leunt op biografische gegevens. Als het de indruk maakt al het commentaar alvast te hebben geïncorporeerd, dan geldt dat niet voor die laatste extra laag die zo'n taboe is in sommige literaire kampen: de persoonlijke geschiedenis van de auteur. Het personage Will Navidson is onmiskenbaar gebaseerd op Danielewski's vader Tad (1921-1993), een filmregisseur. Diens bekendste werk, *No Exit* (1962), is een verfilming van Jean-Paul Sartres toneelstuk *Huis Clos*, dat, zoals bekend, handelt over drie mensen die voor eeuwig met elkaar in een ruimte opgesloten zitten, een ruimte die de hel blijkt te zijn. Verder had hij tijdens het Franco-regime in Spanje gewerkt aan een documentaire over Salvador Dalí. Voordat hij deze kon voltooien werd zijn materiaal, uit politieke motieven, in beslag genomen. Danielewski: 'Mijn vader had veel

geld in de film geïnvesteerd en van de ene op de andere dag was hij alles kwijt. Dit verhaal heeft zijn sporen nagelaten in het gezin: ik ben opgegroeid met een film die ik nooit heb gezien.'¹ Het plaatst de blinde Zampanò, die over een niet-bestaande film schrijft, direct in een ander daglicht. Ook heeft Mark Danielewski, net als Chad in het boek, een zus, Annie, beter bekend onder haar artiestennaam Poe – naar haar favoriete auteur, niemand anders dan Edgar Allen Poe. In 2000, het jaar waarin *House of Leaves* verscheen, bracht zij de cd *Haunted* uit, een poging de geesten uit haar jeugd te verjagen. De cd, ook gebruikt als filmmuziek in *Blair Witch 2: the Book of Shadows*, het vervolg op *The Blair Witch Project*, is voorzien van vele geluidsfragmenten waarop de stem van haar vader te horen is (afkomstig van cassettes die ze na zijn dood vond). Verschillende nummers hebben

titels die overeenkomen met de titels van de filmfragmenten uit *The Navidson Record* – 5 1/2 *Minute Hallway*, *Exploration B* – een ander nummer heet zelfs *House of Leaves*. In 5 1/2 *Minute Hallway* zingt Poe haar overleden vader toe: 'I live at the end of a five and a half minute hallway/ And as far as I can see you are still miles from me in your doorway'. Gewapend met deze kennis ben je geneigd *House of Leaves* te zien als een verwerking van een 'unheimliche' jeugd, een jeugd die onder andere getekend werd door een scheiding van de ouders.

Waarin culmineert dit verwerkingsproces? De geheimzinnige gang die in het huis verschijnt heeft een onontkoombare aantrekkingskracht op Will Navidson, ondanks alle onheilspellende tekens die hij eveneens afgeeft. Het

1. Jeroen van Bergeijk, 'Mark Z. Danielewski en de gebroken mens', *VPRO-gids*, 9 juni 2001.

tale of a haunted house has managed to reach a broader public than just horror readers; this is avant-garde literature, an experiment by a focused writer. One is inclined to call it the ultimate self-referential book – or, in Derrida's words, there is no *hors d'oeuvre*.

As irony would have it, however, Danielewski's book draws heavily on biographical details. Though it may seem to have incorporated every possible form of commentary, that does not apply to the final, additional layer that is such a taboo in some literary circles: the author's personal history. The Will Navidson character is unmistakably modelled after Danielewski's father Tad (1921-1993), a film director. His best-known work, *No Exit* (1962), is an adaptation of Jean-Paul Sartre's well-known play *Huis Clos* (*No Exit/In Camera*), about three people trapped forever in a

room that turns out to be hell. He also worked on a documentary about Salvador Dalí in Spain during the Franco regime. Before he could complete it, his material was seized for political reasons. Danielewski says, 'My father had invested a lot of money in the film, and he lost everything overnight. This story left its mark on our family: I grew up with a film I had never seen.'² This sheds a very different light on the blind Zampanò, writing about a non-existent film. Like Chad in the novel, Mark Danielewski also has a sister, Annie, better known by her stage name of Poe – a tribute to her favourite author, none other than Edgar Allen Poe. In 2000, the year *House of Leaves* was published, she released the CD *Haunted*, an attempt to exorcise the spectres of her youth. The CD, which was used in the soundtrack of *Blair Witch 2: the Book of Shadows*,

the sequel to *The Blair Witch Project*, includes many samples of her father's voice (from cassettes she found after his death). Some of the tracks have the same titles as short films discussed in *The Navidson Record* – 5 1/2 *Minute Hallway*, *Exploration B* – and another track is actually called *House of Leaves*. In 5 1/2 *Minute Hallway*, Poe sings to her dead father 'I live at the end of a five and a half minute hallway / And as far as I can see you are still miles from me in your doorway'. Armed with this information, one is inclined to see *House of Leaves* as a confrontation with

2. Jeroen van Bergeijk, 'Mark Z. Danielewski en de gebroken mens', *VPRO-gids*, 9 June 2001. Quoted in Dutch as follows: 'Mijn vader had veel geld in de film geïnvesteerd en van de ene op de andere dag was hij alles kwijt. Dit verhaal heeft zijn sporen nagelaten in het gezin: ik ben opgegroeid met een film die ik nooit heb gezien.'

huis brengt in verleiding, het opent een pad naar het onbekende. Het test de kracht om verlokkingen te onderdrukken. En het huis straft. Het produceert paranoia die tot moord en zelfmoord aanzet, het laat een nieuwsgierige onderzoeker verdwijnen, het verplettert een andere. De natuurwetten worden er geschonden. Uit bestudering van monsters van de muren, verzameld tijdens de excursies, blijken delen van het huis biljoenen jaren oud, ouder dan de aarde zelf en wellicht ouder dan ons zonnestelsel. Navidson's verklaring, die hij verwoordt in de afscheidsbrief aan zijn vrouw, vlak voordat hij aan zijn laatste tocht in de onpeilbare leegte van het huis begint, is helemaal niet zo gek: in het huis huist niet de duivel, zoals zo vaak in dit genre; het huis is... God!

En daarmee begint een heel ander soort reis dan de eerdere ontdekkingstochten, die in het teken stonden van grimmigheid

en gevaar. Dit wordt een thuiskomen, een overgave, een afdaling in het onbekende zonder angst, zoals astronaut Kris in Andrei Tarkovski's *Solaris*, die op het *moment suprême* niet terugkeert naar aarde, maar het verkiest om zich over te geven aan de onbekende planeet die hij onderzoekt – een planeet die herinneringen tot leven brengt en daarmee geluk tot stand brengt, ook al is het substituu- geluk. Zoals we in de slotbeelden van *Solaris* de gelukkige Kris in de armen van zijn vader zien, zo eindigt *The Navidson Record* met de beelden van de op onverklaarbare wijze van zijn laatste reis teruggekeerde Navidson, die, getekend door de gebeurtenissen, maar vergeven door zijn vrouw, schoorvoetend zijn gezinsleven weer opneemt. Hij heeft God opgezocht en God heeft hem gedomesticieerd teruggeschonken – zij het met een oog, oor en hand minder, en met een verbrijzelde heup. Geluk heeft

an *unheimlich* youth, scarred by – among other things – the divorce of Danielewski's parents.

Where does this confrontation ultimately lead? The mysterious passageway that appears in the house exerts an inexorable pull on Will Navidson, despite all the ominous signs that issue from it. The house is enticing; it opens a path to the unknown. It tests his power to suppress temptation. And the house punishes. It produces paranoia that drives men to murder and suicide. One curious explorer vanishes, another is crushed to death. The house violates the laws of nature. Samples from the walls, collected during the expeditions, reveal an analysis that parts of the house are billions of years old, older than the earth itself and perhaps older than our solar system. Navidson's explanation, which he includes in a farewell letter to his wife just

before his final expedition into the unfathomable void of the house, is not at all bad. The house does not house the devil, as so often in this genre. No, the house is... God!

And so begins a very different kind of journey from the earlier explorations with their grim aura of danger. It is a homecoming, a surrender, a fearless descent into the unknown, like that of Kris, the astronaut in Andrei Tarkovsky's *Solaris*, who does not return to earth at the *moment suprême* but decides instead to surrender to the unknown planet he is investigating – a planet which brings memories to life and thus provides happiness, even if it is only substitute happiness. Just as we see Kris happy in his father's arms in the final frames of *Solaris*, so too *The Navidson Record* ends with the image of Navidson, miraculously returned from his final journey. Marked by the events of the novel,

een prijs. Afgestompte zintuigen en afgenomen mobiliteit doen wonderen. Danielewski verging het anders. Zijn ouders bleven gescheiden. Zijn moeder moest over de dood van zijn vader horen op haar antwoordapparaat. Het bericht is te beluisteren op Poe's cd.

but forgiven by his wife, he hesitantly resumes family life. He has visited God and God has returned him, domesticated – though missing an eye, an ear and a hand, and with a crushed hip. Happiness has its price. Dulled senses and reduced mobility work wonders. Danielewski's own story was different. His parents remained divorced, and his mother heard the news of his father's death on her answering machine. You can hear the message on Poe's CD.

Translation:
David McKay, Bookmakers